

Mi is az a „Bihari-iskola”?

Az évszakok minden évben különböznek. Van, amikor gazdag, bőséges a tavasz, a virágok kiemelkedő termést ígérnek, van, amikor aggodalmak közt várjuk az „aranyat érő” esőt. Az évszakok mégiscsak rendre megérkeznek – ahogyan Foltin Jolán koreográfijában a Bihari Aprók mondják mondókáikat az évkör rendjéről (Évszakok gyerekekre). A „Bihari” is minden évben bemutatja Képeskönyvét; a néptáncos szakma érdeklődéssel várt eseménye ez mindig.

Vagyis – komolyra fordítva a szót – 2009-ben is jól megrajzolhatók, leírhatók a „Bihari-iskola” sajátosságai, immár hagyományosnak nevezhető értékei (bár éppen a hagyomány szó jelentése különleges, gazdagabb a megszokottnál, a közhellyé fonnyadtnál ebben az iskolában, Foltin Jolán és Neuwirth Panni műhelyében).

Ez az állítás akkor és úgy igaz, ahogyan a finálé tapsrendjében láthatuk megindítóan. A zárószámot, Ertl Péter fergeteges *Felcsiki bálját* követően a színpad hátsó díszletéhez húzódó „nagyok” közül rendre előbbre lépett egy-egy ifjú, lány vagy fiú, vagy éppen pár, s besorakozott kedves növendékeihez, a színpadra vonuló valamelyik ifjabb évjáráthoz, évfolyamhoz (valójában mindkét kifejezés helyes, hiszen a „Bihari” neve ma már egyszerre jelent táncgyűttest s művészeti iskolát is – így van ez rendjén).

Szóval mit is jelent esztétikailag és pedagógiailag a „Bihari-iskola”?

A meghatározó koreográfusok szándékai szerint s a *Képeskönyvhöz* csatlakozó fiatalabb-fiatal koreográfus-nemzedék számára is jól azonosíthatóan a következőket állapíthatjuk meg:

A „biharis” koreográfiák mindegyike magas szintű, egyénileg kimunkált, kidolgozott anyanyelvi szintű, nyelvként használt táncstudást igényel – ez jellemzi a „beérett” nagyokat, az „utánpótlást”, s az igény felismerszik a kisebbek színpadi mozgásán is. Nem lehet elbújni a hátsó sorban, eltűnni a kórusban, a térformában: itt bizony „ki kell jámni”, ki kell mozogni a táncot annak szabályai szerint, s ennek megfelelően mindig helye, értelme van az adott táncos frázis vagy hosszabb „szöveg” egyéni, karakteres megoldásának (nem mint különlegeskedő, nézőre kacsintó „produkció”, „magánszám” – éppen ellenkezőleg: az „egészt” megformáló organikus részként).

A „biharis” koreográfiák, főként, de nemcsak a gyerektáncok esetében, lényegében követik a kialakult klasszikus szerkezetet: színre lép az egyik nem, majd valamilyen dramaturgiai fordulattal, olykor szolid szüzsét követve belép a másik, hogy aztán gyors tempójú közös táncsal – sokszor a zenekar erősítő hangzásával – kerüljön sor a fináléra.

Meg kell azonban jegyezni, hogy ezen alapstruktúra nem válik sémává, mindig van valami meglepő fordulat, „csavar”, mely gyakran – nem egyszer bőséges iróniával, humorral – újraértelmezi ezt a struktúrát.

A nyersanyag a játékhagyomány és a táncagyomány, közte az új néptáncos korszak megannyi „kánonná” vált darabja is (a *Szatmári táncok* – Zsuráfszky Zoltán koreográfiája –, akár az *Ócsényi lányok* karikázói (Neuwirth Anna darabja). Am – különösen a játékananyagban – érezhető élvezettel válogatnak a szerzők, hogy gondolataikhoz új, kevésbé ismert, szinte meglepő, a szokásostól hangvételeiben, stílusában elütő játékok, játékfűzést találjanak.

S az alapstruktúra lényegéhez tartozik a törekvés a zenei és mozgásos többszólamúságra. Ritkán szimmetrikus a színpadkép: hol kánonszerűen mutatkoznak meg a mozgásfolyamat elemei, hol valósággal koncertálva egymással, hol egészen rafináltan bonyolult

elágazásokkal és összekapcsolódásokkal. Mondhatnánk azt is, hogy a hagyomány természetes, burjánzó organizmusát ismétlik a jelenetek, de ennél többről van szó: tudatos sokszínűségről. Mert ez már a táncos üzenet része!

Ugyanis a „biharis koreográfiák” (méltóan az alapító „anyak” táncfelfogásához) rendre valamilyen színpadi üzenetet, mondhatnám: drámai „mondanivalót” is érvényesítenek. 2009-ben – mint ahogy többnyire korábban sem – ez semmiképp nem táncszínház, színházzá alakuló tánc, de sosem mentes (a hagyomány tiszteltével együtt járóan) a mai előadónak és mai nézőnek szóló, értelmezhető gondolatától.

Melyek voltak 2009 fő gondolati csomópontjai a június elején a Művészetek Palotájában nagy sikerrel lezajlott koncert alapján? Egyén és közösség, a csoportidentitás problematikája. (Bizony fontos kérdés ez – nem véletlenül cikkez róla makacsul a maga tudományos nyelvén Csányi Vilmos.) Nyilvánvalóan ez volt a fentebb már hivatkozott „tapsrend” gondolata is.

De beszéljünk a koreográfiákról! Vegyük a nyitószámot. Csonka Boglárka és Vojtek Attila *Csúfolódójában* (az „Aprók” előadásában) maga a szocializációs folyamat játszó-

dik-táncolódik el. Az egymással szembemozgó fiúcskák és leányok nevek szerint csúfolódnak, a fiú-lány rivalizálás „örök” szabályai szerint – ez a vezető koreográfusoknak is „örök” témája –, de mire a játékosok összeérnek, észrevétlenül válnak csoporttá, s immár az „osztálycsúfolókat” mondják – a játékban megteremtett közös identitásuk. A műsorrendnek szinte szimmetrikus oldalán a szünet után az ifjak táncai közé ékelődve egy újabb gyerekdarab, Hortobágyi Gyöngyvér és Végső Miklós darabjában (*Huzavona*) erre rímelve a kórusban bemutatott játékok végén a leguggoló gyerekek közül emelkedik ki a „kupac” két szélén egy fiúcska és egy lányka. A csoportidentitásból kiemelkedve-megte-remtve egyéni önmagukat, a hamvas párkapcsolat pillanataiban. Táncba szólító rigmust váltanak. S egymást választják.

Melyek voltak 2009 fő gondolati csomópontjai a június elején a Művészetek Palotájában nagy sikerrel lezajlott koncert alapján? Egyén és közösség, a csoportidentitás problematikája. (Bizony fontos kérdés ez – nem véletlenül cikkez róla makacsul a maga tudományos nyelvén Csányi Vilmos.) Nyilvánvalóan ez volt a fentebb már hivatkozott „tapsrend” gondolata is.

A „Bihari cseppek” láthatólag első színpadra lépésükben *Húzzál, húzzál engemet* motívumra játszanak. „Tanuláselméletileg” a „horizontális tanulás” mintáját üzenik a gyerekek: egymástól tanulják a játékot, a mozgást – ezt fejezi ki a játékfűzés választott címe (szóltam erről fentebb, hogy a „Bihari” hagyományfelfogása „konstruktívabb” – a szó tanuláslélektani értelmében –, mint a szóhoz tapadó általános konvenció). Neuwirth *Őcsényi lányai*, ahogy Foltin *Karikatánca* is – gyakori motívum ez náluk! – a kamaszlányok női eszmélésének ihletett, költői kifejezése.

Makovinyi Tibor *Galgai csárdása*, látszatra ellentmondva a fenti „törvényszerűségeknek”: „csak” tánc. De azért nem ilyen egyszerű a dolog: láthatóan a táncnyelvi kommunikáció örömről szól a darab! (Ebben látom Lengyel Szabolcs a program végéhez közelítően bemutatott *Szilágysági mulatságának* jelentőségét is.) Hogy aztán a következő, a cigánymotívumokból építkező fergeteges *Amari lulu győri* – *A mi virágocskánk* (Horváth Zsófia a szerző) e nyelv drámai kifejezésekre való alkalmasságáról mondjon számunkra fontosat. Ez is párválasztási játék: a darab csúcspontján kendő kerül a lányka fejére. Kórus és nem is mindig együtt, nem is mindig egymáshoz közeledő pár különös kavargásban érvényesülő koncertje ez. S csoport és egyén különbözőségét szimboli-

zálja a zárókép: a csoport balra hagyja el a színpadot, a pár jobbra kiszalad. Béres Anikó és Lengyel Szabolcs *Görbeesték Gyimesbenje* pedig a kompozíciójával mond újat, mást. A korábban leírt 3 formai egység helyett 4 „tétel” van – a „tutti” után végül (vagy újra) magukra maradnak indulataikkal, évődő-vetélkedő kedvükkel a fiúk.

Mindent összevéve: a „Bihari” valóban egyszerre művészet és pedagógia. S nem csupán a „művészet pedagógiája”, vagyis a művészet tanításának szép példája. A „Bihari” minden mozdulata arról szól, hogy a tánc nyelvén a gyerek – az apró és az eszmélő egyaránt –, a kamasz, az ifjú – s a világ összefüggéseiről gondolkodó felnőtt is – önmagát, kapcsolatait értheti jobban.

Színpadon és nézőtéren.

Bihari Képekönyv. A fővárosi Bihari János Művészeti Iskola és a Bihari Táncegyüttes éves gálaműsora a Művészetek Palotájában 2009. június 7-én. Művészeti vezető: Neuwirth Annamária, igazgató: Boross Sándor.

Trencsényi László

Budapest, Academia Ludi et Artis
Művészetpedagógiai Egyesület

ISKOLARENDE

Kiváltság és különbségtétel
a közoktatásban

Berényi Eszter
Berkovits Balázs
Erőss Gábor

Gondolat

A Gondolat Kiadó könyveiből